

Aktionstips

för en värld utan vapen

Detta har finansierats med stöd från Svenska missionsrådet, Sida och Folke Bernadotte-akademien. SMR, Sida och FBA delar inte nödvändigtvis de åsikter som framförs här. Ansvaret för innehållet är uteslutande författarens.

Aktionstips för en värld utan vapen

I det här häftet hittar du information om fyra olika säkerhetspolitiska frågor. Efter varje text finns det samtalsövningar att göra i grupp och ett tips på en aktion. Du kan använda materialet för att lära dig mer eller tillsammans med andra. Då kan ni tillsammans läsa texten, göra diskussionsövningarna och sedan planera och genomföra aktionen. **På det viset agerar ni tillsammans för en värld utan vapen. Kom ihåg att övningarna och aktionerna som finns beskrivna här bara är tips och förslag, se det här häftet främst som inspiration till ett vidare engagemang. Tillsammans skapar vi en fredligare värld.**

Arms Trade Treaty

Den internationella handeln med vapen har länge varit mindre reglerad än handeln med exempelvis bananer. Detta trots att den bland annat bidrar till konflikter, brott mot mänskliga rättigheter och fattigdom världen över.

Sedan början av 90-talet har det civila samhället verkat för att FN ska enas om ett starkt, bindande avtal för att reglera den internationella vapenhandeln. Kristna Fredsrörelsen har samarbetat med organisationer i främst Latinamerika för att avtalet ska bli av.

En historisk framgång

Processen kring att enas om ett globalt vapenhandelsavtal började år 2006. Efter sju år av förhandlingar röstade 154 av FN:s medlemsstater för ett "Arms Trade Treaty" (ATT) i april 2013. Avtalet är det första i sitt slag och det skapar regler för den internationella handeln med vapen, vapendelar och ammunition – allt från små vapen till pansarvagnar, krigsflygplan och krigsfartyg.

ATT:s mål är att åstadkomma strängast möjliga normer för den internationella vapenhandeln, samt att eliminera den illegala vapenhandeln, i syfte att bidra till fred och säkerhet, minska mänskligt lidande och hindra att vapen används för att kränka mänskliga rättigheter. ATT är också det första avtalet som erkänner kopplingen mellan den internationella vapenhandeln och könsrelaterat våld, så som våldtäkter i konflikter.

Ett golv snarare än ett tak

Det är positivt att avtalet nu finns på plats. Men avtalet är en kompromiss mellan FN:s medlemsstater där vissa stater har försökt vatt-

na ur avtalet för att göra det svagare eller mer öppet för tolkning. Därmed är ATT inte så starkt som det kunde ha varit och innehåller kryphål som möjliggör att bestämmelserna i avtalet kan kringgås. Antagandet av ATT är därmed inte en seger i sig, utan en del av en längre process. Därför anser Kristna Fredsrörelsen det viktigt att avtalet tolkas på strängast tänkbara sätt för att det ska få så stort genomslag som möjligt. ATT behöver ses som ett golv snarare än ett tak för regler och normer gällande den internationella kontrollen av handel med krigsmateriel.

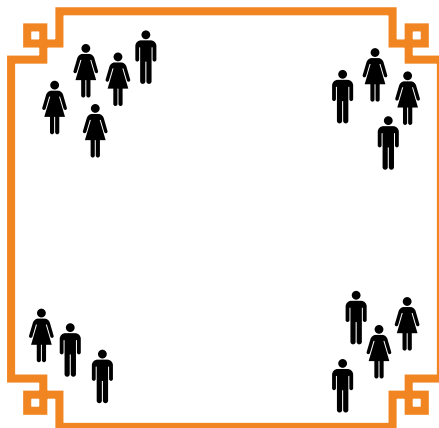
Sveriges roll som normerande kraft

ATT ger Sverige en möjlighet att ta ett steg i rätt riktning för att leva upp till regeringens ambitioner gällande mänskliga rättigheter, utveckling och jämställdhet. Sverige är en av världens största vapenexportörer per capita och exporterar krigsmateriel till diktaturer som exempelvis Saudiarabien. Kristna Fredsrörelsens förhoppning är att ATT ska göra att Sveriges lagar för vapenexport skärps, särskilt vad gäller export till länder där kränkningar av mänskliga rättigheter sker. De tolkningar som Sverige gör kommer även att få betydelse för vad som blir den gällande tolkningen internationellt. Sverige bör ta denna chans att verka för mänskliga rättigheter genom att bidra till utvecklingen av starkast möjliga normer för hur ATT ska tolkas och implementeras globalt.

ÖVNING

4-hörn

Det här är en värderingsövning där ni placerar er i rummet utifrån vilket svar ni håller med om. Varje svar representerar ett hörn i rummet. Läs påståendena högt och när alla har ställt sig på någon plats kan ni gå en runda där alla eller någon i varje hörn får säga hur den har tänkt. Tänk på att det inte finns några rätt eller fel och att alla har rätt till sin åsikt. Vill man inte svara kan man säga pass men alla bör ställa sig i något hörn.

Förslag på frågor:

Vapenhandel kan vara ok om...

- ... Det bara säljs till länder som följer mänskliga rättigheter.
- ... Om verksamheten är transparent och demokratisk.
- ... Det är aldrig ok att sälja vapen.
- ... Eget alternativ.

Vad är det viktigaste för att begränsa vapenspridningen?

- ... Globala bindande avtal, likt ATT, som begränsar handeln.
- ... Att länder, ex. Sverige, går med gått exempel och inför stränga regler.
- ... Att kunskapen om ickevåld stärks så att vapen inte används i samma utsträckning som idag.
- ... Eget alternativ.

Vill du lära dig mer?

- <http://armstreaty.org/>
- <http://controlarms.org/>

Förslag på dag:
Fredsdagen,
21 september.

"Die-in"

I korthet: Gatuteater som visar på hur vapenexporteringskedjan hänger ihop.

Ni behöver: Kläder för de 4 rollerna: en arbetare, en svensk tjänsteperson, en diktator samt en militär. Utöver det behövs plastvapen, låtsaspengar, statister samt informationsmaterial.

Så här kan det gå till: Bege er till ett torg eller annan plats där det rör sig mycket folk. Skådespelarna står på sidan medan statisterna sprider ut sig bland de andra på torget. Arbetaren arbetar med ett vapen, ger det till den svenske representanten som säljer det vidare till diktatorn (och får låtsaspengar i retur) som i sin tur ger vapnet till militären. Låt vapnet passera ganska långsamt och uttala passande repliker. När soldaten får vapnet börjar hen skjuta mot några statister som rör sig på torget bland de vanliga människorna. När en statist blir skjuten faller den skrikande ihop. När alla statisterna är döda börjar skådespelet om. Under tiden rör sig någon av er bland åskådarna och delar ut informationsmaterial. Syftet är att chocka, skapa uppmärksamhet och visa på resultatet av svensk vapenexport.

Sverige och Nato

– en komplicerad relation

The North Atlantic Treaty Organization, det vill säga försvarsalliansen Nato, bildades 1949. I början var organisationen mest en politisk sammanslutning men är numera ett tydligt militärt samarbete. 2010 stod Natos medlemsländer för ca 70 procent av världens samlade militära utgifter. Sverige är inte medlemmar men frågan har diskuterats länge och Sveriges samarbete med Nato har blivit allt närmare. Sverige deltar exempelvis sedan 2013 i Natos snabbinsatsstyrka (Nato Response Force) och Nato har haft övningar på svensk mark med svenska soldater. Frågan är hur nära samarbetet kan bli innan medlemskap enbart blir en formalitet?

Nato inte lösningen

Den allmänna opinionen i Sverige är emot ett medlemskap och har varit så de senaste 20 åren¹. Argumenten för ett medlemskap som förs fram i debatten, är främst att Sverige inte har kapacitet att försvara sig själv gentemot en militär attack. Vissa hävdar också att eftersom vi redan är så integrerade med Nato borde vi bli fullvärdiga medlemmar så att vi också får makt och inflytande över de beslut som fattas.

Diskussionen kring ett medlemskap hamnar ofta snett. Den utgår från frågan om hur Sverige militärt ska kunna försvara sina gränser. En rimligare utgångspunkt, enligt Kristna Fredsrörelsen är: hur skapar vi en fredligare värld? Svaret på den senare frågan blir knappast att ingå i en militär allians. Dagens hot mot människors säkerhet, såsom klimatförändringar, ökad övervakning och väpnat våld, är

fundamentalt annorlunda jämfört med de som fanns vid Natos bildande. Dagens säkerhetspolitiska hot bryr sig inte om nationsgränser och kräver helt andra lösningar än en vad en militär allians kan erbjuda. Det som behövs är internationella samarbeten och insatser kring miljö och demokrati som inte hotar att piska upp stridigheter.

Satsa på förebyggande åtgärder istället

Att gå med i Nato är ett aggressivt säkerhetspolitiskt steg att ta, som riskerar att elda på möjliga konflikter istället för motsatsen. Ryssland benämns ofta som ett möjligt hot mot Sverige och som ett argument för upprustning. Samtidigt har Sverige de senaste åren minskat sitt stöd till demokrati- och fredsfrämjande grupper i Ryssland med 90 procent. Det är fel väg att gå om vi vill stärka möjligheten för en fredlig utveckling. En fredligare värld byggs bäst genom att arbeta för att förebygga våldsamma konflikter, genom exempelvis stöd till aktörer som främjar demokrati och mänskliga rättigheter. Inte genom militära allianser.

ÖVNING

Termometern

Termometern är en värderingsövning där ni placerar sig på en imaginär termometer i rummet utifrån hur mycket ni håller med om påståendena som sägs. Efter varje påstående kan ni gå en runda där alla eller några berättar om varför de står där de står. Tänk på att det inte finns några rätt eller fel och att alla har rätt till sin åsikt. Vill man inte svara kan man säga pass, men alla bör ställa sig någonstans på termometern.

Förslag på påståenden:

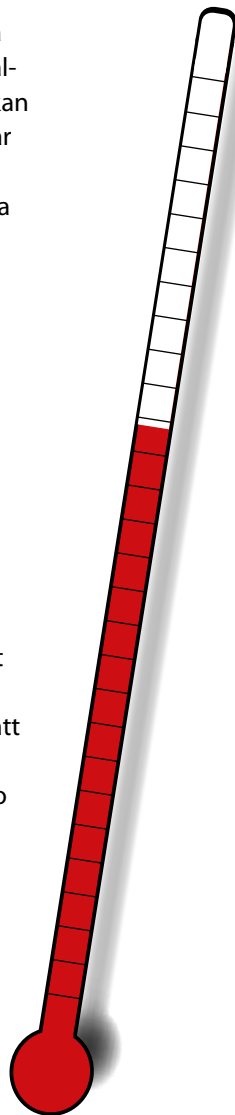
- Sveriges roll i Nato är bra som den är idag.
- Det borde vara en folkomröstning om Sverige ska gå med i Nato.
- Sverige behöver hjälp av Nato för att kunna försvara sig.
- Det är en säkerhetsrisk för Sverige att gå med i Nato.
- Det är ok att Nato-övningar sker på svensk mark.

Samtalsfrågor utifrån texten

- Vad väckte texten för tankar hos dig?
- Hur ser du på för- respektive nackdelarna i texten? Vilket väger tyngst?
- Kan du komma på andra för- och nackdelar för Sverige att gå med i Nato?
- Kan du se för- och nackdelar med hur Sveriges roll i Nato ser ut i dag?

Vill du lära dig mer?

- ofog.org/nato-0
- www.nato.int

Förslag på dag:
Global Day of Action
on Military Spending,
mitten av april.

Rent vatten
\$ 1 000 000 000

"Om jag hade 1,75 triljoner dollar.."

I korthet: Att genom räkneexempel visa på militärens omkostnader.aktionen kommer från Global Day of Action on Military Spending (demilitarize.org/) och syftar till att uppmärksamma världens årliga militära omkostnader, 1.75 triljoner dollar (2014). Nato-länderna står för c:a 70 % av de utgifterna.

Ni behöver: Stora papper som ser ut som prislappar. Stora papper som kan fungera som klotterplank. Pennor av olika storlekar. Information att dela ut kan ni hitta på ovannämnda hemsidor och www.krf.se.

Så här kan det gå till: På de stora prislapparna kan ni skriva ut kostnaden för exempelvis rent vatten för alla på jorden (10 miljarder USD/år) eller för att få slut på den akuta svälten i världen (30 miljarder USD). Sätt upp klotterplanket och skriv som stor rubrik "Vad skulle du göra med 1.75 triljoner USD"? Den här aktionen fungerar utmärkt tillsammans med ett bokbord och annan informationsspridning.

Världens dödligaste vapen

Varje dag dör 2000 personer på grund av små och lätta vapen. Det gör dem till världens dödligaste vapen. Mindre än en fjärdedel av dödsfallen sker i konfliktzoner. Den absoluta merparten av alla som faller offer för väpnat våld är alltså inte soldater eller civila i krig. I Guatemala, där Kristna Fredsrörelsen har fredsobservatörer, är det till exempel fler som dör av väpnat våld idag än under inbördeskriget.

Det är främst unga män som är både offer och förövare. Det är dock oproportionerligt högt antal kvinnor som är offer, jämfört med förövare. Mycket på grund av att väpnat våld i nära relationer främst drabbar kvinnor.

Ett vapens långa resa

Med små, lätta vapen menas civila eller militära vapen som kan förflyttas och hanteras av en eller ett fåtal personer, exempelvis pistoler och lätta maskingevär. Dessa vapen är lätta att dölja och kan färdas långa sträckor, över gränser och inom ett samhälle. De är ofta i bruk länge, ca 50 år, vilket gör att de kan byta händer många gånger. Det gör det svårt att kontrollera spridning och illegal handel med små, lätta vapen är därför ett stort problem. När vapen sprids till angränsande områden och länder riskerar också själva konflikten att sprida sig. Ca 75 % av alla små, lätta vapen i världen beräknas finnas i civila händer, inte militära.

Tillgång och spridning av små, lätta vapen är ett stort problem för utvecklingen i många länder. Det kan försvåra försoningsprocesser

”Små och lätta vapen är de verkliga massförstörelsevapnen.”

Hans Blix

efter en väpnad konflikt. Stor tillgång till vapen gör det också lättare för organiserad brottslighet och paramilitära grupper att ta kontroll över samhällen och områden.

Sveriges roll

Sverige ligger på topp tre på listan över länder i världen som exporterar mest av antingen hela vapen, ammunition, delar av eller tillbehör till vapen. I Sverige finns till exempel företagen Aimpoint, NAMMO och Saab Bofors Dynamics som producerar vapen, vapendelar och ammunition. Var dessa vapen och vapendelar hamnar i slutändan är svårt att följa upp. Problematiken med små, lätta vapen sätter ett tydligt finger på hur världen hänger ihop och vilket ansvar Sverige har. Ett tillverkat och sålt granatgevär här – en sämre utveckling där.

Sedan början av 2000-talet pågår ett arbete i FN för att minska spridningen av små och lätta vapen. Dessutom antogs 2013 ett globalt vapenhandelsavtal (ATT). Dessa åtgärder är viktiga för att komma tillrätta med de problem som små, lätta vapen för med sig. Men det är långt ifrån tillräckligt. Kristna Fredsrörelsen anser att Sverige behöver ta större ansvar genom att vara strikt i tolkningen av ATT, minska vapenexporten samt stötta aktörer som bekämpar väpnat våld nationellt och internationellt.

ÖVNING

Post-it-övning

Det här är en övning för att få fram idéer för att sprida kunskap om små och lätta vapen. Alla deltagare får en post-it-lapp var. Ni får några minuter att fundera ut vad en kan göra för att sprida kunskap om konsekvenserna av spridningen av små och lätta vapen. Alla skriver ner en idé på lappen. Fundera inte för länge utan ta den första idén som kommer upp. När alla har en idé på sin lapp minglar ni runt i rummet och stannar vid en person. Då presenterar ni er idé för varandra. Diskutera er fram till vilken idé av de två ni tycker är bäst. Idén som ni väljer får ett streck på sin lapp. Sedan byter ni lappar med varandra och minglar vidare. Vid nästa möte har alla en ny lapp att beskriva och argumentera för. Än en gång kommer paret fram till vilken idé som är bäst, skriver ett streck på den lappen och minglar vidare. Gör så några gånger, hur många beror på hur stor gruppen är. När övningen är klar kan ni se vilken eller vilka idéer som fick mest poäng. Är det några idéer ni kan genomföra?

Samtalsfrågor

- Vad väckte texten för tankar hos dig?
- Kan vi kräva att svenska försäljare har koll på var vapnen tar vägen i efterföljande led? Varför/Varför inte?
- Hur stor kännedom tror du den svenska allmänheten har om konsekvenserna av Sveriges export av små och lätta vapen?

Vill du lära dig mer?

- www.smallarmssurvey.org/
- www.genevadeclaration.org/

Förslag på dag:
Icke-våldsdagen
den 2 oktober

”Minnesstund för de som har fallit offer för det väpnade våldet.”

I korthet: En minnesstund med tända ljus, sång och tyst minut.

Ni behöver: Ljus (gravlyktor, marschaller etc.) att ställa ut på marken och ljus att hålla i händerna. Plakat och banderoller med olika budskap, t.ex. ”Svenska vapen dödar också”, ”Stoppa vapen – rädda liv”, ”Minnesstund för offren för det väpnade våldet”. Sångtexter. Informationsmaterial.

Så här kan det gå till: Samlas där det rör sig folk eller utanför en vapenfabrik om ni har en på orten där ni befinner er. Tänd ljus och ställ ut på marken, exempelvis i form av ett fredsmärke. Välj sedan en aktivitet som ni är bekväma med och som fungerar i er kontext. Ni kan hålla tal, läsa en dikt, sjunga och spela sånger (t.ex. ”I natt jag drömde” av Cornelis Vreeswijk eller ”Innan gryningen” av Ylva Eggehorn) eller hålla en tyst minut. Syftet är att väcka uppmärksamhet och visa på konsekvenserna av vapenexport och spridningen av små, lätta vapen.

Framtiden för svensk vapenexport

Saudiarabien, Bahrain och Mexiko. Det är länder med grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna på sitt samvete. Det är också länder dit Sverige exporterar vapen och krigsmateriel. Saudiarabien är en av världens strängaste diktaturer där bland annat politiska partier är förbjudna och det är otillåtet att kritisera kungafamiljen. Regimen i Bahrain slog våldsamt ner oppositionen och aktivister under arabiska våren, något som kritiserades av bland andra Sverige. Mexiko har fått kritik av FN på ett flertal punkter, bland annat för omfattande användande av tortyr.

Sveriges lagstiftning och riktlinjer kring export av krigsmateriel är egentligen tydliga: tillstånd får endast lämnas om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. Så här skriver regeringen på sin egen hemsida: ”Faktorer som gör att tillstånd till export inte bör ges, så kallade villkorliga hinder, är till exempel om en stat befinner sig i väpnad konflikt med en annan stat, är inblandad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt, eller har inre väpnade oroligheter. Särskild vikt ska fästas vid respekten för mänskliga rättigheter i mottagarlandet.” Utöver detta har Sverige även, genom ”Politik för global utveckling” (PGU) som antogs av riksdagen 2003, slagit fast att alla politikområden ska utgå från fattiga människors perspektiv och ett rättighetsperspektiv.

Trots detta har Sverige exporterat övervakningssystem till ett värde av 750 miljoner kronor till Saudiarabien. Under perioden 2001-2012 exporterades försvarsmateriel till ett värde av 917 miljoner

kronor till Mexiko. Sveriges vapenexport har ökat dramatiskt det senaste årtiondet – från 3,1 miljarder 2001 till 11,9 miljarder 2013. Toppnoteringen var 2013 då det exporterades vapen och krigsmateriel för nästan 14 miljarder kronor. Det gör oss till en av världens största vapenexportörer, sett till befolkningensmängd. Genom vapenexporten främjar Sverige upprustning och väpnade konflikter istället för att minska fattigdomen i världen och öka respekten för mänskliga rättigheter.

Bristande insyn

Den myndighet som har ansvar för tolkning och efterlevnad av lagtexten är Inspektionen för Strategiska Produkter (ISP). De ska bland annat avgöra huruvida den aktuella produkten kan användas för förtryck i landet dit den ska exporteras. Insynen i på vilka grunder bedömningarna görs är dock minimal och mycket av informationen är belagd med sekretess. Det gör granskning av ISP:s beslut mycket svår.

Fler röster för skärpt lagstiftning

Allt fler, både organisationer och politiker, höjer nu rösten för att skärpa lagstiftningen kring den svenska vapenexporten. Exporten till framför allt diktaturer rimmar illa med den ambition Sverige i övrigt har kring mänskliga rättigheter och demokrati. Vapenexport är omöjlig utan att också kompromissa med värdet av mänskliga rättigheter och demokrati, i Sverige såväl som i världen i övrigt.

ÖVNING

Diskussionslinjen

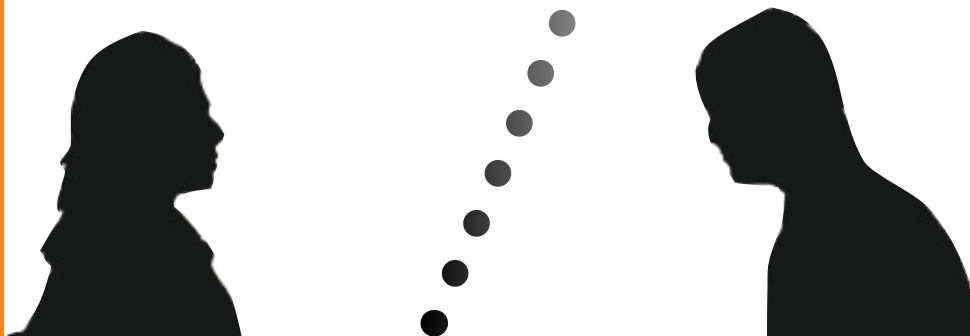
Diskussionslinjen är ett minirollspel där deltagarna diskuterar för och emot svensk vapenexport. Deltagarna står på två rader mittemot varandra. Ena sidan ska vara enbart mot vapenexport och diskutera med personen mittemot som bara är för. Efter några minuter avslutas diskussionen och ena raden flyttar ett steg åt höger, så de får en ny person att diskutera med. Samtidigt byter sidorna åsikter så den som varit för nu är mot vapenexport och vice versa. Diskutera i några minuter till. Avsluta med att prata i helgrupp vad som var svårt och lätt med övningen och vad som var era bästa argument under övningen.

Samtalsfrågor

- Vad väckte texten för tankar hos dig?
- Under vilka omständigheter kan det vara moraliskt ok att sälja vapen?
- Sverige pratar mycket om mänskliga rättigheter. Varför följs det sällan när Sverige exporterar vapen tror du?
- Hur borde Sverige agera gentemot icke-demokratier?

Vill du lära dig mer?

"Fyra saker du inte vill veta om svensk vapenexport" – Kristna Fredsrörelsen m.fl, finns för nedladdning på www.krf.se

Förslag på dag:
 när Inspektionen för Strategiska
 Produkter (ISP) publicerar sina
 siffror över det gångna årets
 vapenexport, brukar vara i
 februari eller mars. Hittas då på
 ISP:s hemsida: www.isp.se.

”Typiskt svenskt med vapenexport”

I korthet: Manifestation med folkdräkt, fioler, plastvapen och plakat.

Ni behöver: ”Typiska” svenska saker, till exempel folkdräkter, någon som spelar fiol, svenska flaggor, lyktor från en kräftsiva, en midsommarstång, en julgran. Därtill behöver ni lek-saksvapen, plakat och banderoller med slagord såsom ”Typiskt svenskt med vapenexport!”, ”Stoppa vapen – rädda liv”, ”Svenska vapen dödar också”. Informationsblad om svensk vapenexport att dela ut.

Så här kan det gå till: Den här aktionen anpassas med fördel till situationen och beroende på förutsättningarna går att göra som ett demonstrationståg eller som en stillastående manifestation. I aktionen kan ni ha någon i folkdräkt som bär ett vapen, bland blommorna i midsommarstången hänger det vapen, någon med vikingahjälm, landslagströja och ansiktet målat i svenska flaggan som håller i ett vapen. Låt kreativiteten flöda! Syftet är att med humor få människor att reagera och reflektera över svensk vapenexport.

Tillsammans
kan vi bygga en
värld
utan
vapen

Bli medlem i dag!

Bli medlem!

Var med i arbetet för fred
och rättvisa – bli medlem!
www.krf.se/medlem

KRISTNA
FREDS
RÖRELSEN

Ge en gåva!

Alla bidrag behövs! Din
gåva går direkt till våra
fredsprojekt. BG 900-0316

Telefon: 08-453 68 40 **E-post:** info@krf.se **Hemsida:** www.krf.se